

SYMPOSIUM O TRANSFORMATIVNÍCH SCÉNOGRAFICKÝCH DISKURZECH A POSTUPECH (SWG IFRT/FIRT, 9. a 11. června 2023 na FFUK a ve Veletržním paláci v Praze)

ŠÁRKA HAVLÍČKOVÁ KYSOVÁ – VĚRA VELEMANOVÁ

Pojetí scénografie již dávno přesáhlo pouhou výtvarnou složku inscenace a stalo se klíčovým nástrojem pro vytváření prostoru, atmosféry a významu v divadelní tvorbě. Dnes ji vnímáme jako komplexní disciplínu, která formuje celkovou koncepci a prožitek z inscenace, propojuje herecké akce, pohyb, světlo, zvuk a další prvky do jednotného uměleckého výrazu.

Tradiční interní sympozium Scenography Working Group (dále SWG) IFTR/FIRT, které se koná vždy ve dnech Pražského Quadriennale ve spolupráci s Katedrou divadelní vědy FF UK, uspořádal Kabinet pro studium českého divadla péčí Věry Velemanové v součinnosti s vedením SWG, Donatellou Barbieri a Xristinou Pennou. Konferenční příspěvky odpovídaly na výzvu (CFP), jež zahrnovala dílčí tematické okruhy jako: transformativní transnacionalismus či transkulturalismus ve scénografii; situované („vmístěné“) scénografické kultury; vztah afektu a scénografie; aktivistické

aktivity v rámci scénografie; politika a scénografie; otázky scénografické participace, spolu-tvorby a spolupráce; scénografie jako účast na kreativní a kolaborativní zkušenosti; praxe a prožívání kreativity a lidské (vzájemné) propojenosti; fyzično, materiálně a smyslové zakoušení ve scénografických praktikách a diskurzích; scénografie v interdisciplinárních projektech a diskurzích. Poslední tematický okruh vybízel zpracovat jakékoliv z výše uvedených témat z historické perspektivy.

V prostorách čtvrtého patra Filozofické fakulty UK bylo dne 9. června 2023 prosloveno 14 příspěvků. Akce se zúčastnili a svůj příspěvek přednesli jak renomovaní dlouholetí členové této odborné skupiny (David Vivian, Scott Palmer, Joslin McKinney, Katherine Graham...), tak noví členové SWG z řad mladé generace (Kamina Mamadnazarbekova, Olga Nikolajeva, Tessa Rixon...).

Například Joslin McKinney reagovala ve svém příspěvku „7:15am Frog

Walk, Sheffield: scenographic attunements in urban environments“ na téma PQRARE. To se zabývalo urbanistickými otázkami a vztahy člověka k určitým kvalitám a vlastnostem městského prostředí, jež je vnímáno skrze „scénografický“ pohled na tuto problematiku. Zaměření příspěvku na materiální, afektivní a tělesné dimenze vztahu k městskému prostředí pomocí konceptů scénografie tak rezonovalo se styčnými body kognitivních věd.

David Vivian v příspěvku „*The AnthropoScene: Articulating sophisticated paths for active change-making*“ nastínil koncepty a strategie používané k zapojení mladých divadelníků do aktivit v souvislosti s dialogem o změně klimatu, o konfliktech, kolonialismu, neokolonialismu, mocenské nerovnováze, sociálním vyloučení a kulturní marginalizaci. S konkrétním odkazem na inscenaci hry *AnthropoScene* Davida Fancyho na podzim 2022, která je součástí 24hodinového herního cyklu s názvem *Anthropology* napsaného během prvního roku pandemie, se inscenace zabývala tím, jak odcizení, které je důsledkem nadřazeného chování lidí vůči sobě navzájem, přispívá ke klimatické krizi, a zároveň etikou teatralizace současné klimatické nouze.

Příspěvek Katherine Graham (University of York) „*Rare Matter – Lighting in the R & D Studio; Meeting, Making, Meaning*“ se zaměřil zejména na příklad role designu v uměleckých procesech kolaborativního výzkumu a vývoje a odrážel autorčinu dlouhodobou spolupráci s vizuální divadelní společností Theatre Re. Na základě popisu po sobě jdoucích období výzkumu a vývoje se autorka zamýšlela nad rolí a hodnotou sdíleného setkání tohoto druhu, v němž může být tvůrčí blízkost jak fyzická, tak virtuální, a v němž mělo ústřední roli světlo jakožto podněcovatel, spojovatel a průsečík jednotlivých složek inscenace.

Paradivadelním možností scénografie se věnovala např. Olga Nikolaeva (Swedish Performing Arts

Agency, Stockholm) v příspěvku „(In) visible resistance: scenographic reading of interventional protests in present-day Russia.“ Zkoumala schopnost scénografie jednat „nad verbální rovinou“ a rozšiřovat své pole mimo to, co je považováno za divadelní prostředí. Zaměřila se přitom na „jeviště odporu“ v současném Rusku, na různé formy a vliv akcí, cílených na odpor proti stávajícímu režimu.

Věra Velemanová na tuto problematiku navázala svým příspěvkem „*Czech stage design and politics. Libor Fára and Scenography to Gorky's The Lower Depths.*“ Zajímala ji aspekt subverze z hlediska možností jejího účinku v režii Jana Kačera a scénografii Libora Fáry k inscenaci, která vznikla na počátku tzv. normalizace v Československu, v roce 1971.

Pro velký počet přihlášených účastníků se druhý konferenční den, 11. června, konal ve Veletržním paláci, v místě expozic PQ. Tuto část konference už ovšem organizovalo pouze vedení SWG ve spolupráci s Pražským Quadriennale a také příspěvky byly zaměřeny více k praktickým možnostem a funkcím scénografie – edukativní, sociální apod. Druhý jednací den zahrnoval 9 příspěvků.

Amy Chan, scénografka, zaměřující se na práci se světlem, ve své promluvě „*Scenographic Participation and Co-creation, with Light and Space as the Key Co-Performers, in an Interdisciplinary Classical Music Performance*“ hovořila o hudebně-světelném představení *Goldberg Illuminations*, které spoluvytvořili a hráli klasický koncertní pianista a světelný umělec, jež bylo založené na *Goldbergových variacích* J. S. Bacha a provedené v koncertním sále v Hongkongu. Tento prostor byl zvláštní architekturou uprostřed kulturního komplexu, který byl kdysi policejní stanicí a vězením pocházejícím z viktoriánské éry koloniálního Hongkongu. Světlo a prostor tvořily nedílnou součást hudebního představení, transformovaly se v aktivní spoluinterpretu a přesáhly interdisciplinární

představení do neustálého dialogu světa, prostoru, hudby, umělců a publika, z nichž každý má svůj nezávislý hlas jako v Bachově polyfonní skladbě.

Pozoruhodný projekt představila pedagožka scénografie Athena Stourna příspěvkem s názvem „Transformation, reparation and change! Scenography in the heart of activist practice“. Byl zaměřený na pomoc migrantům a vězňům v okrajových, odlehlých či opomíjených místech Řecka, kde autorka pracuje spolu se svými studenty. Šlo např. o uprchlický tábor Elaionas v Athénách a o vězení města Nafplion na Peloponésu. Zde se účastníci aktivně zapojili do divadelních workshopů, v nichž spoluvytvářeli představení komplexně reagující na dané místo. Scénografie se tak stala prostředkem proměny prostorů a lidí, aktivovaných naléhavou potřebou vzdorovat nelidskosti a vyloučení. Poskytuje také umělecký nástroj pro studenty, který jim umožňuje

zůstat aktivní a kreativní jako občané i jako umělci.

Scénografické symposium zaznamenalo mimořádně pozitivní ohlas nejen díky vysoké odborné úrovni jednotlivých příspěvků, ale i pro svou otevřenou a přátelskou atmosféru, která podporovala žitou výměnu názorů a myšlenek. Účastníci ocenili zejména pluralitu přístupů k scénografii, které se zde prezentovaly – od tradičních forem až po experimentální koncepty spojené s tzv. „expanded scenography“, tedy rozšířeným pojetím scénografie, které přesahuje klasické divadelní hranice a integruje různé druhy vizuálních, zvukových i prostorových prostředků. Toto holistické pojetí scénografie, rezonující s myšlenkami osobností jako Joslin McKinney a Arnold Aronson, umožnilo uvažovat o scénografii jako o dynamickém prostoru, který nejen doplňuje, ale aktivně utváří divadelní zážitek a reflektuje současné estetické, technologické a společenské trendy.

doc. Mgr. Šárka Havlíčková Kysová, Ph.D.
Masaryk University
Department of Theatre Studies
sarka.havlickova@phil.muni.cz
 <https://orcid.org/0000-0002-1259-5991>

Mgr. et Mgr. Věra Velemanová
Institut umění – Divadelní ústav
Kabinet pro studium českého divadla
vera.velemanova@idu.cz
 <https://orcid.org/0000-0001-8155-4408>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.